

DAUDZ SVARĪGĀK IR NOTEIKT, KA TIESĪBSARGU IZVIRZA VALSTS PREZIDENTS, NEVIS DEPUTĀTI

Reinis Bērziņš,

Valsts prezidenta kancelejas vadītāja vietnieks,
kā arī juridiskais un likumdošanas padomnieks

Tiesībsarga nostiprināšanu Latvijas Republikas Satversmē var vērtēt no diviem skatpunktiem. Pirmkārt, no juridiski formālā aspekta tiesībsargam obligāti nav jābūt atrunātam Satversmē. Jau 2006. gada 16. oktobrī Satversmes tiesa ir lēmusi, ka saskaņā ar Satversmes 57. pantu "(..) valsts pārvaldes iekārtas un atsevišķu valsts iestāžu savstarpējo attiecību noregulējums ir nodots likumdevēja kompetencē". Šajā gadījumā uzskatāms, ka ar speciāla Tiesībsarga likuma pieņemšanu Saeima ir atbrīvojusi Ministru kabinetu no politiskās atbildības par iestādei nodoto kompetenci, par kuras īstenošanu tādējādi ir atbildīga iestādes vadība un pati Saeima. Vienlaikus saskaņā ar minētajā spriedumā pausto, veidojot patstāvīgu valsts iestādi, ir būtiski "(..) likumā iestrādāt efektīvus iestādes darbības uzraudzības mehānismus".

Jāsaka, ka normatīvie akti paredz pietiekamus šīs iestādes uzraudzības mehānismus, tajā skaitā kā veiksmīgs piemērs izceļams 2014. gada 25. septembrī Saeimā pieņemtie grozījumi Tiesībsarga likumā, kas paredz parlamentārās izmeklēšanas komisijas veidošanu, lai konstatētu pietiekamu pamatu

tiesībsarga atstādināšanai no amata (pagaidām gan to spēkā stāšanās nav notikusi, jo nav pieņemti atbilstoši grozījumi Parlamentārās izmeklēšanas komisiju likumā).

Otrkārt, tiesībsargu, protams, varētu nostiprināt Satversmē tīri politiskas izšķiršanās rezultātā, lai savā veidā uzsvērtu šīs institūcijas statusu vai nozīmību. Tas arī saskanētu ar lielāko daļu Eiropas Savienības dalībvalstu praksi (tiesībsarga J. Jansona 2015. gada 28. janvāra Saeimas Juridiskajai komisijai un Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai iesniegtā likumprojekta "Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē" anotācijā norādīts, ka tikai ceturtajā daļā ES valstu ombuda institūts nav ticis nostiprināts konstitūcijā). Tomēr arī no šāda politiska soļa tomēr vajadzētu atturēties, ja vienlaikus tas neparedz ietvert grozījumus arī citas iestādes, kas varētu pretendēt uz iekļaušanu konstitūcijā (piemēram, Latvijas Banka).

Tādējādi uzskatu, ka šobrīd nav nepieciešami grozījumi Satversmē, lai nostiprinātu tiesībsarga institūtu. Jau iepriekš šim tematam veltītajās diskusijās esmu paudis viedokli, ka daudz svarīgāk būtu, ja normatīvajos aktos tiktu noteikts, ka tiesībsarga amata kandidātu apstiprināšanai Saeimā izvirza Valsts prezidents, nevis Saeimas deputāti. Tas veicinātu tiesībsarga autoritātes celšanu, un esmu pārliecināts, ka gan 2007. gada, gan 2011. gada tiesībsarga izraudzīšanās procesu tas būtu padarījis mazāk politisku, ļaujot lielāku uzmanību pievērst attiecīgā kandidāta personiskajām īpašībām un iecerētajiem darbiem šajā nozīmīgajā institūcijā.

Visbeidzot, uzsverams, ka attiecībā uz tiesībsarga (un citu patstāvīgo iestāžu) iespējamo nostiprināšanu Satversmē viedokli drīzumā varētu sniegt arī Valsts prezidenta Andra Bērziņa izveidotā ekspertu grupa pārvaldības pilnveidei – tieši pašreiz tā strādā pie ziņojuma, kas izvērtē nepieciešamību pilnveidot patstāvīgo iestāžu tiesisko regulējumu. ■